Algirdas Girininkas

KRETUONO (ŠVENČIONIŲ RAJ.) I GYVENVIETĖS TYRINĖJIMAI 1979 METAIS

Kretuono I gyvenvietė yra 95 m nuo Kretuono ežero R kranto. 1979 m. MAII su Švenčionių kraštotyros muziejumi ištyrė 115 m^2, aptiko du kultūrinius sluoksnius, kurių viršutinis tamsus humusinis (10-15 cm storio), o po juo šviesiai rusvas smėlio sluoksnis (5-10 cm storio). Tamsiame sluoksnyje aptikta virvelinės keramikos kultūrai būdingų dirbinių. Giliau pastebėtas tamsiai rusvas smėlio sluoksnis, kuriame rasti Narvos kultūrai būdingi dirbiniai. Tarpsluoksnis, šviesesnio smėlio 2-4 cm storio sluoksnis, tarp šviesiai ir tamsiai rusvų smėlio sluoksnių ne visuomet išryškėja. Vietomis kultūriniai sluoksniai buvo susimaišę. Tarpsluoksnis ne visur pastebimas dėl to, kad smėlis yra gana geležingas. Tai padėjo išlikti beveik visiems rusvame smėlyje esantiems kauliniams ir raginiams dirbiniams.

Virvelinės keramikos kultūros sluoksnyje aptikta apie 1000 puodų šukių. Daugiausia rasta puodų ryškiai profiliuotomis sienelėmis ir taurių. Puodų ornamentika gana vienoda. Labiausiai paplitę horizontalių virvučių įspaudų apie puodų kaklelį ir aštriai įbrėžtos "eglutės" motyvai. Aptikta šukinės keramikos puodų šukių, kurių molio masė, puodų forma ir ornamentas visai skiriasi nuo virvelinės keramikos ar Narvos kultūros puodų.

Nesumaišytuose kultūrinių sluoksnių plotuose pastebėta, kad tarp virvelinės keramikos kultūros titnaginių dirbinių vyrauja trikampiai strėlių antgaliai (22), daug rombinių

antgalių, skobtelių, kaltelių, įvairių formų gremžtukų, grandukų, daug kūgio formos skaldytinių, peilių, retušuotų skelčių ir nuoskalų. Kaulo dirbinių išliko mažiau (gal mažiau juos naudojo?). Tarp jų vienas nebaigtas gaminti apvalaus pjūvio kūginis antgalis, ylos. Yra daug žuvies ir žvėrių kaulų. Virvelinės keramikos kultūros sluoksnį reikia, matyt, datuoti III tūkstantm. pr.m.e. pabaiga - II tūkstantm. pr.m.e. pradžia.

Radinių daugumą Narvos kultūros sluoksnyje sudarė keramika (4100 šukių). Puodai yra 4 formų: S formos su plokščiais dugneliais, katilo formos, kurių pakraštėliai užlinkę ir nusklembti į vidaus pusę, su ovaliais dugneliais, stačiomis sienelėmis, kurių dugneliai, manoma, taip pat ovalūs, ir nedideli į viršų platėjantys puodai. Taip pat aptikti pailgi dubenėliai "lemputės". Keramika gausiai papuošta įvairios formos duobučių įspaudais, kurie sudaro įvairius ir sudėtingus ornamentų motyvus. Nemaža yra virvute, šukiniais ir kitokiais įspaudais, ašmeniais įbrėžimais bei tekstilės atspaudais papuoštų puodų.

Gyventojai gausiai vartojo kaulinius dirbinius: kūgio formos įvairiai ornamentuotus strėlių antgalius, ietigalius, durklus, kaltus, ylas, peikenas, skobtus, žeberklus, meškerės kabliukus, kabučius iš žvėrių dantų. Be to, gausu specialios paskirties kaulo ir rago dirbinių.

Titnaginių dirbinių tarpe vyrauja lancetiniai strėlių antgaliai, peiliai, žeberklų ašmenėliai, aptikti keli trikampės formos antgaliai. Nemaža yra titnaginių ir akmeninių kirvių fragmentų, tinklų pasvarų. Pastarasis sluoksnis datuotinas III tūkstantm. pr.m.e. antrąja puse.